

N:o 170.

Af herr **Jesperson**, om ändrad lydelse af 3 och 15 §§ förordningen angående försäljning af brännvin.

Vid 1907 års riksdag väcktes af undertecknad motion (n:o 97) i Andra Kammaren bland annat därom, att i brännvinsförsäljningsförordningen måtte införas förbud att vid partihandel med brännvin till annan än den, som innehar rättighet till detaljhandel, utlämna egentligt brännvin på kärl, innehållande mindre än 250 liter. Beträffande motiveringen hänvisas till ifrågavarande motion.

Detta förslag vann emellertid icke Riksdagens bifall. Af bevillningsutskottet anfördes mot detsamma, att bestämmelsen i förordningens 5 §, att ingen må tillhandagå allmänheten med anskaffande af brännvin i mindre belopp, än han själf äger försälja, jämte de för öfverträdelser af densamma i förordningens 36 § stadgade straffpåföljder vid förordningens stiftande syntes hafva ansetts betryggande mot sådant tillvägagångssätt, som förslaget afsåg att förhindra, och utskottet var uppenbarligen också af den meningen, att så i verkligheten vore förhållandet. Sedan dess har emellertid ett allmänt bekant, uppseendeväckande mål vid Stockholms rådhusrätt ådagalagt, att detta dock icke är fallet. Den åberopade § 5 visade sig därvid helt naturligt sakna tillämpning på partihandelns innehafvare, då det icke kunde styrkas, att denne haft kännedom om det olagliga ändamål, för hvilket det denna gång delvis på mjölkflaskor fördelade, i parti inköpta brännvinet skulle användas. Uppenbart torde vara, att, om mitt förslag vunnit Riksdagens bifall och egentligt brännvin vid partihandel icke fått utlämnas på kärl, innehållande mindre än 250

liter, det skulle varit betydligt svårare att så länge kunna bedrifva denna olagliga handel, som nu skedde. Det kunde nämligen icke undgått polisens uppmärksamhet, om stora fat från reningsverk transporterats till annan lokal, där det fördelades eller utsändts på mindre kärl. Under sådana förhållanden torde mitt förslag, när jag nu återkommer med detsamma, förtjäna bifall, helst då jag har förmånen att kunna för detsamma åberopa jämväl den skrifvelse i ämnet, som utskänkningsbolagens ombud vid sammanträde i Stockholm den 17 sistlidne november beslöto aflåta till Kungl. Maj:t.

Vid 1907 års riksdag väckte jag likaledes förslag om sådan ändring i paragraf 15 brännvinsförsäljningsförordningen, att det med klara ord blefve utsagdt, att s. k. förskäring af inköpt spirituosa icke af utskänkningsbolag må företagas. De skäl, jag anförde för detsamma, återfinnas likaledes i förutnämnda motion vid 1907 års riksdag.

Ej heller detta förslag lyckades tillvinna sig kamrarnes bifall. Bevillningsutskottet hade ock i sitt utlåtande afstyrkt detsamma, men utan att inlåta sig på närmare kritik eller vederläggning af de skäl, som anförts till förmån därför. Utskottet höll före, att någon tids erfarenhet torde afvaktas rörande effektiviteten af den nya lagstiftning, som införts genom förordningen af 1905, en förordning, som vid tidpunkten för motionens behandling i Riksdagen ännu icke trädte i kraft. Att detta skäl var afgörande, syntes ock framgå af den öfverläggning, som i ärendet ägde rum i Andra Kammaren, där likväl en af bevillningsutskottets ordförande i utskottet afgifven reservation kring sig samlade 57 röster. Denna reservation gick ut på, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verställa utredning, huruvida med hänsyn till brännvinsförsäljningsbolagens verksamhet strängare kontrollföreskrifter än de, som gifvits i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin, kunde vara erforderliga särskildt i afseende å förskäring af spirituosa och vin, samt till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Under den tid, den nya förordningen befunnit sig i kraft, har det emellertid visat sig, att de missförhållanden, mot hvilka mitt anförda förslag riktade sig, icke minskats, utan tvärtom vunnit ytterligare utbredning. Såsom var att vänta, ha äfven flera af de nya bolagen å landsbygden redan under sitt första verksamhetsår infört okontrollbara arbetsmetoder. Jag finner därför fullt skäl att, sedan sålunda nödig

erfarenhet vunnits om den nya förordningens verkningar i förevarande afseende, åter framlägga mitt förslag.

De nytillkomna Konungens befallningshafvandes ombud i vederbörande bolagsstyrelser ha ej heller varit i stånd att med gällande oklara bestämmelser verksamt ingripa till förebyggande af desamma.

Genom den ärade ledamot af bevillningsutskottet, som under debatten i kammaren först hade ordet, blef emellertid upplyst, att äfven en annan synpunkt spelat in och för utskottet varit medbestämmande. Det sades nämligen, att motionen i denna del blott och bart vore att betrakta som ett utslag af den intressestrid mellan vinförsäljare och brännvinsbolagen, som af gammalt lär ha existerat. Saken uppfattades som ett spörsmål om, huruvida ifrågavarande försäkringar innebure någon ekonomisk fördel för bolagen eller icke. Det ansågs således icke det ringaste beröra nykterhetens intresse, vare sig det blef si eller så, och då kunde, hette det, brännvinsbolagen lika gärna försäkra som enskilda handelsfirmor. En sådan synpunkt bör enligt mitt förmenande vika för den för styrelse, revisorer och det allmänna långt viktigare, nämligen att få verklig kontroll i bolagen. Och jag tror näppeligen, att staten af sådana skäl skulle vilja uppoffra ens någon del af den effektiva kontroll, som utöfvas öfver tillverkningen af brännvin. Det behöfver väl emellertid knappast sägas, att, om saken varit det anförda, ifrågavarande förslag icke af mig skulle hafva blifvit framburet. Detta torde framgå redan af den motivering, jag år 1907 för detsamma förebragte, men till ytterligare belysning anhåller jag få andraga följande.

För det första är det fullständigt omöjligt att utan den lagstiftning, som af mig föreslagits, kontrollera, att all vinst på försäljning inom bolag kommer detta till godo. Jag tillåter mig till sakens förtydligande anförda ett exempel. Ett bolag inköper 1,000 liter konjak af 58-procentig styrka. Sedan inköpet skett, nedsättes densamma till 46 procent alkoholhalt eller den styrka, sådan vara i allmänhet försäljes vid detaljhandel. Till en dylik nedsättning användes cirka 261 liter vatten. Härigenom erhålles till försäljning 261 liter mera, än bolaget enligt faktura från säljaren inköpt, hvilket litertal med ett försäljningspris af blott 2 kronor pr liter representerar ett värde af 522 kronor mera, än hvad som kan af bolagets böcker utrönas.

Det är gifvetvis omöjligt för bolagets styrelse eller för revisorerna att öfvervaka anförda varunedsättning, med mindre de personligen skulle närvara vid densamma, något, som naturligtvis icke kan ifrågasättas.

Ännu mindre är detta fallet med Konungens befallningshafvandes ombud för tillsynen af bolagets verksamhet. Följaktligen förefinnes här en stor lucka i kontrollen öfver bolags verksamhet.

Helt annorlunda skulle förhållandena gestalta sig, därest, på sätt af mig föreslagits, föreskrift lämnades, som tillförbunde bolag att försälja alla varor i samma skick, de inköpts. För styrelse och revisorer vore det då en lätt sak att kontrollera kvaliteten och konstatera, att samma kvantitet redovisades såsom försåld som den, hvilken inköpts, till äfventyrs med en ringa skillnad vid särmätning på småkärl. Om det oakadt blandningar skulle företagas, vore dessa ägnade att bland bolagets personal väcka uppmärksamhet, och det kunde ej länge undgås, att desamma komme till styrelsens och revisorerernas vetskap.

Uppenbart är, att kontrollen ännu mer omöjliggöres, då bolag begagnar sig af mera invecklade behandlingsmetoder, som äro kända under namnet försäkring i egentlig mening. Vid försäkring ingår nämligen förutom vatten flere dyrare och billigare beståndsdelar, af hvilka, hvad pris och kvantitet beträffar, blandningen inom vida gränser kan göras *fullkomligt godtyckligt*. Här är omöjligheten för styrelsens ledamöter och revisorer att utöfva kontroll i t. o. m. ännu högre grad utesluten än vid enkel utspädning och fältet lämnadt öppet för enskilde bolagsfunktionärer att handla okontrollbart.

För det andra torde det böra framhållas, att det ingalunda är gifvet, att de af ett antal bolag med förkärlek tillämpade nedsättnings- och försäkringsmetoderna tillföra bolagen ökad vinst.

Endast i undantagsfall finnes i bolag nödig sakkunskap för dessa metoders riktiga användning. Exempel finnas, då icke ens den, som verkställer försäkringarne, vet hvad de förskurna varorna kosta bolaget, detta af den anledning, att försäkringen vanligen sker efter gammal slentrian, utan hänsyn till, att priset å de för ändamålet erforderliga ingredienserna under årens lopp ansenligt stigit. Att styrelse och revisorer, som borde känna värdet af bolagets för försäljning tillblandade varor, icke göra det, är allmänt bekant. Personligen känner jag exempel på bolag, i hvilka styrelsen anställt jämförelser mellan från inhemska handelsfirmor inköpta kvaliteter och bolagets egna försäkringar och vid profning funnit de sistnämnda betydligt underlägsna, ehuru i pris dyrare än de förstnämnda. Att icke dess mindre ingen ändring skett, kan icke förklaras på annat sätt, än att enskilda bolagsfunktionärer hafva sin uträkning med inköps- och försäkringssystemets fortgång.

Här återkommer jag till det beklagliga förhållandet, att köp af till försäkring afsedda varor från utlandet mångenstädes äro förknippade med enskildt intresse i form af provision. I flera bolag äro styrelseledamöter närstående personer agenter för utländska firmor och erhålla provision på de varor, särskildt konjak, bolaget af dessa firmor inköper. Att så är förhållandet är ostridigt och så mycket skadligare, som genom anförda förhållanden *konkurrens i fråga om leveranser till bolag blir på förhand utesluten*. Ja, fall ha kommit till min kännedom, att anbud från inhemska handelsfirmor på grund af anförda förhållanden helt enkelt undanhållits bolagsstyrelsens och *Konungens befallningshafvandes ombud i bolag kännedom*. Det torde vara gifvet, att den utländske säljaren icke försummar tillfället att taga rundligt betaldt, då på grund af anförda förhållanden bolagen komma i en beroende ställning till denne.

Redan nu anförda förhållanden göra det i hög grad tvifvelaktigt, om försäringen verkligen innebär någon ekonomisk fördel för bolagen. Då bolag fått betala 93 öre pr liter för egentligt brännvin af 46 % alkoholhalt och samtidigt inom landet från enskilda spirituosa-firmor kunnat inköpa försäljningsfärdig konjak med enahanda styrka till så lågt pris som kronor 1: 00 à 1: 10 pr liter fritt levererad, torde det vara fullt tydligt, att så icke kan vara förhållandet. I själfva verket råder ju ock mellan de inhemska firmorna stor konkurrens, då det gäller leveranser till bolag. Betecknande är, att de stora bolagen i Stockholm, Göteborg och Malmö, hvilka ingen lär vara benägen förebrå bristande ekonomisk skötsel, funnit lämpligt att verkställa sina inköp af spirituosa och vin i försäljningsfärdigt skick under fri täflan mellan inhemska firmor i branschen. Enahanda är förhållandet med flera andra bolag, hvilket förhållande skulle blifva allmänt, om bolag måste upphöra med försäkringar. Kanske bör det särskildt anmärkas, att ringbildning på detta område icke, såsom i fråga om egentligt brännvin, kan ifrågakomma, då det här gäller en vara, som försäljes i parti äfven af andra än sådana firmor, som utöfva detaljhandel med bättre spirituosa. Att enskilda firmor kunna leverera ifrågavarande varor till lika billigt pris, som bolagen genom köp från utlandet och bearbetning kunna förskaffa sig, beror på den större merkantila utbildning inom branschen, hvaraf enskilda firmors innehafvare och ledare i allmänhet äro i besittning. De äro på ett helt annat sätt än bolagsstyrelserna i stånd och intresserade af att följa den utländska marknaden och kunna genom afslutandet af större och direkta köp samt sin förmåga af kvalitetsbedömning och kännedom om utländska

affärsförhållanden göra betydligt förmånligare inköp än dessa, hvilkas företrädare på rent enstaka undantag när sakna fackkunskap och hvilkas befattning med bolagen endast är en bisyssla. Det behöfver ju knappast erinras, att konjak och vin höra till de mest svårbedömda importvaror, som finnas, och att dessa varors pris och kvaliteter alltid äro beroende på vinskördens utfall, hvarför vid deras inköp och behandling sakkunskapen spelar en ännu större roll än i fråga om andra varor. I hvilken grad bolagen i detta hänseende begå misstag, framgår icke minst däraf, att, såsom jag redan 1907 framhöll, en mängd fingerade konjaks- hus bildats i Frankrike, hvilka, tack vare bristande sakkunskap i de svenska, norska och finnländska brännvinsförsäljningsbolagen, erhålla oskäliga priser vid försäljningar till bolag.

Det anförda torde ådagalägga, att någon ekonomisk skada icke skulle tillskyndas bolagen, därest lagstiftningen genom uttryckligt stadgande betoge dem deras nuvarande *tvifvelaktiga rätt att företaga uppblandningar och förskärningar af inköpta varor*. Denna skada skulle i stället drabba utländska handelsfirmor, som nu göra sig oskälig vinning af de svenska bolagens inköp. Om den inhemska spirituosapartihandeln i stället för utländska mer eller mindre renommerade handelsfirmor finge öfvertaga deras afsättning till bolag, borde icke vara till skada. Att, såsom i flera fall sker, bolag utan anmärkning af vare sig länsstyrelsens ombud eller revisorer inköpa vin af köpenhamnsfirmor och t. o. m. hålla kommissionslager för sådana, kan väl hvarken ligga i landets eller nykterhetens intresse. Till sist må tilläggas, att den af mig föreslagna lagändringen icke saknar intresse för nykterheten, äfven om jag medgifver, att för mig kontrollsynpunkten varit den öfvervägande. Det lider nämligen intet tvifvel, att lusten och ifvern att utveckla bolagsverksamheten skulle ansenligt aftaga, därest utsikterna till en mängd till bolagens onödigt invecklade arbetssätt hörande biförtjänster bortföle.

För åstadkommande af en effektiv kontroll torde emellertid utom nu anförda blandnings- och förskäringsförbud erfordras ännu en annan lagändring, nämligen en föreskrift, att bolag vid försäljningar alltid bör hålla samma pris på samma varusorter, oberoende af det försålda partiets storlek. Betydelsen af en dylik bestämmelse ur kontrollsynpunkt ligger i öppen dag. Härtill kommer, att prisförändringar vid köp af smärre partier ur nykterhetssynpunkt måste anses oriktiga, då de uppmuntra till större köp. De äro dessutom till ej ringa obehag för bolag, hvilka hålla ett bestämdt pris, oafsedt kvantitet, i det dessa utsättas för en

obehaglig konkurrens från bolag, som sälja till sänkta priser vid köp af smärre *partier*. Ett af skälen, hvarför på sin tid gästgifvarnes rätt till minuthandel med brännvin borttogs, var just den omständigheten, att dessa genom lägre pris vid försäljning af smärre *partier* utöfvade en betydande konkurrens med bolagen. Sedan denna konkurrens upphört, fortsätter i stället ett antal bolag därmed.

Det finnes bolag, som från södra Sverige genom dylika reducerade priser utöfva en betydande konkurrens mot långt norrut belägna bolag. Ett för hela landet enhetligt och lika försäljningspris för egentligt brännvin vore otvifvelaktigt mest önskvärdt, men förutsätter bestämmandet af detta såväl som brännvinets styrka i lagstiftningsväg något, hvarför tiden väl knappast kan anses mogen. Däremot finnes intet, som hindrar åläggande för bolag att blott hålla ett försäljningspris, vare sig den försålda kvantiteten är större eller mindre.

Såväl genom en dylik bestämmelse som ock genom ett Riksdagens bifall till mitt ofvan väckta förslag, skulle dessutom ett ytterligare steg tagas till den likhet i arbetssätt, som måste anses högst önskvärd uti en institution af den omfattning, som brännvinsförsäljningsbolagen för närvarande utgöra.

Slutligen tillåter jag mig anföra, att enligt bestämmelserna i 12 och 14 §§ i förordningen angående försäljningen af brännvin få försäljningsrättigheter upplåtas endast åt *uteslutande för detaljhandel* bildadt bolag, och enligt samma förordnings 15 § 1 mom. skall sådant bolag hafva till ändamål *endast att i sedlighetens intresse ordna och handhafva detaljhandel* med brännvin. Till *uteslutande detaljhandeln* och *sedlighetens intresse* torde svårligen kunna räknas att bedrifva tillverkning af varor i form af förskärningar, nedsättning af inköpt konjak m. m. Men då bolagen flerstädes likväl inlåtit sig på sådant arbetssätt och metoden med nuvarande lagbestämmelser är svåråtkomlig för dem, som hafva att öfva kontroll öfver bolagen, är det af vikt, att dylikt genom ändrade tydliga lagbestämmelser förebygges. Det torde väl också vara tämligen meningslöst att gång efter annan belasta det allmänna med dryga utgifter för kontroll och samtidigt låta arbetsmetoder fortgå, som icke kunna af vare sig Konungens befallningshafvandes ombud eller revisorer kontrolleras.

Då omkostnaderna i en del småbolag sprungit upp till 33, 38, ja, ända till 45 öre pr försåld liter, torde en fordran på verklig, offentlig

kontroll både i afseende å inköp och försäljning af varor vara både behöfelig och billig.

På grund af hvad sålunda i sin helhet anförts, tillåter jag mig vördsamt hemställa,

det täcktes Riksdagen för sin del besluta följande tillägg och förändringar af nedan angifna paragrafer i kungl. förordningen angående försäljningen af brännvin af den 9 juni 1905.

§ 3.

Vid partihandel — — — — —
på försäljningsstället.

Vid partiförsäljning till annan än den, som innehåller rättighet till detaljhandel med brännvin, må egentligt brännvin icke utlämnas på kärl, innehållande mindre än 250 liter.

§ 15.

1. Bolag — — — — —

2. Bolag må vid utminutering icke hålla mer än ett försäljningspris å en och samma varusort af brännvin eller vin, om större eller mindre myckenhet försäljes.

Bolag må ej heller blanda eller förskära brännvin eller vin. Inköpta varor skola försäljas i samma skick, hvori de af bolaget inköpts.

Stockholm den 26 januari 1909.

J. P. Jespersen.
